

KONFERENCE “DZIMUMAUDZINĀŠANA ĢIMENES VEIDOŠANAS PRATĪBAI”

30.01.2026. | 12.00-16.00 LU Akadēmiskais centrs “Zinātņu māja”, Alfa auditorija

Konferences atklāšanas ievadrunas

JĀNIS GRASBERGS, Latvijas Republikas 14. Saeimas deputāts

Latvija ir izdevusies valsts, un mēs šajos brīvības gados esam daudz paveikuši. Es savā dzīvē vienmēr esmu vadījies pēc principa, ka ir jāspriež pēc augļiem. Domājot par šo projektu, mums būtu jāuzdod jautājums: vai mūs visus apmierina tas, ko redzam sabiedrībā, proti, šķirto laulību skaits un alimentu nemaksātāji? Vai šādi augļi mums patīk?

Daudzas laulības pastāv tikai kopīgas hipotēkas vai citu apstākļu dēļ, nevis mīlestības dēļ. Nereti iemesls tam ir pagātnes traumas, kas radušās nepareizas seksualitātes izpratnes vai pielietošanas dēļ.

Tādēļ veselīgā dzimumaudzināšanā ir būtiski skaidrot, ka dzimumakts nav tikai fizioloģiska darbība, bet gan kas daudz vairāk — tas ietver arī garīgu un emocionālu savienošanos. Kādam par to ir jāstāsta un jāmaca. Veiksmīgas attiecības nav nejaušība.

Mēs ar sievu kopā esam vairāk kā 20 gadus, un mums laulībā ir dzimuši seši bērni. Esam ieguldījuši daudz laika un mācījušies, lai mūsu laulība būtu veiksmīga, un tagad varētu būt piemērs arī citiem.

Šis projekts būtu jāievieš skolās. Es pats būtu bijis priecīgs, ja skolā kāds man būtu izskaidrojis cēloņsakarības un likumsakarības, kas ikdienas dzīvē no kā izriet. Protams, ir jāmaca arī fizioloģiskie aspekti, taču tikpat svarīgi ir izprast mentālo pusi. Tādējādi mēs varam veidot ilgtspējīgu mūsu valsts nākotni.

Es ticu, ka Latvija var kļūt par piemēru pārējai Eiropai, jo redzam, ka ar līdzīgām problēmām saskaras visa Rietumu pasaule. Es bieži arī uzņēmējiem uzsveru, ka stabils pamats veiksmīgai uzņēmējdarbībai ir sakārtota ģimenes dzīve. Ja laulībā neveicas un mājās nav labi, arī uzņēmējdarbībā rezultāti nebūs tik veiksmīgi, kā varētu būt.

Šāds projekts mūsu izglītības sistēmā ir nepieciešams veselīgu bērnu audzināšanai — lai viņiem būtu veselīgāka psihe un lai nezināšanas dēļ viņi neiegūtu sev nevajadzīgas traumas.

BAIBA MOĻŅIKA, UNESCO LNK ģenerālsekretāre

Nelegālo abortu skaits pasaulē katru gadu ir mērāms miljonos, Subsahāras Āfrikā seši no septiņiem ar HIV inficētiem pacientiem ir meitenes vecumā no 15 līdz 17 gadiem, augošs ar dzimumu saistīts vardarbības gadījumu skaits, tai skaitā kibertelpā. Šie visi ir argumenti, kāpēc Apvienoto nāciju aģentūras - UNESCO, PVO, UNICEF - uzskata, ka par seksuālo izglītību ir nepieciešams un vajag runāt. Sākotnēji 2009.gadā tika izstrādāts ietvardokuments “Seksuālās izglītības vadlīnijas”, tā nav tikai informācijas sniegšana par anatomiju un reprodukciju. Tas ir krietni plašāks mācību process, kas aptver seksualitātes kognitīvos, emocionālos, fiziskos un

sociālos aspektus. Turklāt, šis process ir balstīts cilvēktiesību principos, tostarp tiesībām uz izglītību, tiesībām uz veselību un tiesībām pieņemt autonomus lēmumus par savu ķermeni un seksualitāti. Veicinot tādas vērtības kā cieņa, vienlīdzība un daudzveidība, visaptveroša seksuālā izglītība attīsta iekļaušanas un iespēju palielināšanas kultūru, kurā tiek atbalstītas un ievērotas katra indivīda tiesības. Seksuālās izglītības mērķis ir nodrošināt mūsu jauniešus ar instrumentiem, kas viņiem nepieciešami, lai iespējami labāk apzinātos savu veselību, labklājību un cieņu, attīstītu cieņpilnas sociālās un seksuālās attiecības un pieņemtu apzinātus lēmumus, kas ietekmē viņu un citu dzīvi. Ietvardokumenta izstrādē aktīvi iesaistījās universitāšu pētnieki, tas tika pilotēts skolās visos reģionos, taču tika konstatēts, ka nepieciešams vēl rūpīgi strādāt, lai izveidotu dažādiem vecumposmiem atbilstošas vadlīnijas. Tādēļ 2018.gadā tika publiskotas papildinātas un precizētas vadlīnijas, kuru izveidē tika piesaistīti skolotāji, plašs ekspertu un nevalstisko organizāciju loks. Vadlīnijas ir pieejamas, un dalībvalstis tiek aicinātas tās izmantot.

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000260770>

2021. gadā UNESCO iniciēja monitoringu par seksuālās izglītības īstenošanu dalībvalstīs.

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379607>

Piedalījās 155 dalībvalstis no visiem reģioniem. Šī ziņojuma atzinumos parādījās pieci veiksmes jeb atslēgas faktori – Pirmkārt, tā ir valsts politika, nepieciešamība izstrādāt atsevišķas pamatnostādnes. Tālāk seko pārklājums, proti, ja runājam par šo tēmu tikai vienā atsevišķā izglītības posmā, piemēram, tikai vidusskolas vai pamatzglītības posmā, tas nestrādā. Jēdziens visaptverošs vadlīniju izpratnē nozīmē no 5 līdz 18+ gadiem, katram vecumposmam piedāvājot atbilstošus jautājumus.

Mācību saturs ir trešais veiksmes faktors - liela daļa dalībvalstu seksuālo izglītību izvēlās saistīt tieši ar veselību, veselības izglītību, nākamā daļa ir tā, kas seksuālo izglītību redz kā daļu no dzīves prasmēm, un ir arī valstis, kas runā par seksuālo izglītību kā daļu no attiecību kultūras veidošanas, vērtībuzglītības. Visos trīs gadījumos ir labi, ja mēs saskatām visus seksuālās izglītības aspektus, neaprobežojoties tikai ar bioloģiskajiem, emocionālajiem vai tiesību aspektiem. Bet neviena izglītība nestrādās, ja blakus nestāvēs skolotājs. Tādēļ skolotāji, viņu rīcība un attieksme ir izšķiroša, Aptaaujājot skolotājus, ziņojumā secināts, ka viens no lielākajiem” klupšanas akmeņiem” ir līdzdalības kultūra, tās attīstīšana. Seksuālā izglītība, vairāk nekā kas cits, prasa pašu jauniešu un bērnu iesaisti atklāti runājot par savām problēmām. Noslēdzošais veiksmes faktors ir vide ap skolu – vecāki, NVO, sabiedrotie, mediju pārstāvji. Vides veidošana ir visu kopdarbs. Šīs dienas konferences dalībnieki savā darbībā un rīcībā var stiprināt katru no šiem veiksmes faktoriem, līdz ar to es ļoti ceru, ka konference būs kā lieliska platforma ne tikai runām, bet galvenokārt – sarunām.

Kad es biju maza meitene, man tēvs mēdza teikt, ka ir lietas, ko cilvēki dara, bet par kurām nerunā. Tajā brīdī es sliecos viņam piekrist. Šobrīd es teiktu, ka tomēr ir jārunā, un tas jādara pietiekami atklāti un patiesi. Ja tu nerunāsi, tad kāds cits runās tavā vietā ar tavu bērnu, ar tavu skolēnu un taviem mīļajiem. Esmu pateicīga šī projekta komandai par vēlmi saskatīt aiz vērtībuzglītības arī citus seksuālās izglītības aspektus. Turklāt ne tikai saskatīt, bet arī zinātniski analizēt un stāstīt par to! Lai mums izdodas redzēt cilvēku visā viņa kopveselumā, un lai Latvijā mums ir spēcīgi bērni un jaunieši, skolotāji un sabiedrība!

SANITA OSIPOVA, Latvijas Universitātes profesore, Latvijas zinātņu akadēmijas akadēmiķe

Pēdējā laikā Latvijā daudz tiek runāts par valsts ilgtspēju un demogrāfisko krīzi kā vienu no nācijas ilgtspējas apdraudējumiem. Mēs uztraucamies par iedzīvotāju skaitu, kas nemainīgi turpina sarukt. Nāciju var izteikt skaitļos, taču cilvēks nav cipars, cilvēks ir personība. Jāatceras, ka cilvēkam ir divējāda daba. Viņš ir divi vienā - *homo duplex*, jo cilvēks ir bioloģiska būtne, bet vienlaikus cilvēks ir sociāla būtne – sabiedrības produkts un sabiedrības veidotājs.

Cilvēks kā bioloģiska būtne ir ķermenis. Tas, ko mēs ēdam, kaut kādā brīdī pārtop par to, kas mēs esam: maize, burkāni, piens, gaļa, soja pārtop mūsu šūnās, mūsu asinīs – es esmu tas, ko es ēdu.

Cilvēku kā sociālu būtni mēs barojam ar nācijas dzīvesziņu -kultūru, tradīcijām, vērtībām, emocionālo spektru, uzvedības modeļiem, proti, informāciju, kuru viņš iegūst no citiem cilvēkiem, sabiedrības. Lielāko daļu informācijas mēs uzņemam izglītības procesā. Tā mēs uzņemam daudz vairāk, nekā tuvākie līdzcivieki mums var dot. Vienlaikus mēs barojam smadzenes ar to, kas mums garšo, ar to, kas mūs interesē, un mēs paplašinām savu iekšējo pasauli, vienlaicīgi pieslēdzot to vienotā nācijas informācijas, vērtību un dzīvesziņas tīklā.

Nācijai demokrātiskā valstī ir būtiska nozīme, jo nācija rada valsti, lemj par valsti, darbina valsti. Valsts ir tik veiksmīga, labklājīga, tiesiska, radoša, cik gudri un atbildīgi ir cilvēki, kas to veido, piedaloties politiskajos un ekonomiskajos procesos. Valsts pastāv, ja nācija to vēlas, jūtas stabili, kopj savstarpējās attiecības, draudzējas, dibina ģimenes un audzina bērnus, kuros ieaudzina tēvzemes mīlestību.

Nācijas ilgtspēja sākas ar bērniem, bet bērnam ir tiesības uz attīstību. ANO Bērnu tiesību konvencijā ir nostiprinātas ne tikai tiesības uz dzīvību, bet arī bērna tiesības uz attīstību. Un tā nav tikai fiziskā attīstība. Mums bērns no bioloģiskas būtnes ir jāpadara par sociālu būtni, kurš pieder mūsu nācijai. Mums viņš ir jāiesakņo savā zemē, un tad viņš būs patriots. Viņš piedalīsies vēlēšanās, viņš nestāvēs malā, viņš ies ielās manifestācijā, ja viņam rūpēs, kas notiek Latvijā. Ja viņš aizbrauks studēt ārzemēs, viņš nāks mājās un jaunās zināšanas ieguldīs šajā zemē.

Valstij ir pienākums ikvienam bērnam sniegt izglītību. Tas izriet gan no nācijas interesēm, audzināt atbildīgu un zinošu pilsonisko sabiedrību, gan bērna pamattiesībām. Latvija šai ziņā ir skopa, jo apņemas bērnam dot tikai 9. klašu izglītību. Taču tas nozīmē, ka šajos gados bērns ir pilnībā jāsagatavo dzīvei, ne tikai nākamās profesijas izvēlei, bet arī patstāvīgai, pilnvērtīgai privātai dzīvei un tam, lai viņš var iekļauties pilsoniskajā sabiedrībā un līdzdarboties valsts attīstībā un tās labklājības un ilgtspējas nodrošināšanā. Šajos deviņos gados bērnam ir jāapgūst mūsu nācijas vērtību pamati - cieņa pret cilvēku, cieņa pret valsti, pašcieņa un brīvība kā atbildība par savām izvēlēm un uzņemtajiem pienākumiem.

Jau iepriekš esmu apsvērusi, vai mūsu mācību programma ietver visu, lai šos pamatus bērnam dotu. Diemžēl par to stipri šaubos, jo, manuprāt, mēs šobrīd neizpildām pat ANO 1979. gada Konvenciju par jebkādas sieviešu diskriminācijas izskaušanu, kuras “10. pants noteic: Dalībvalstis veic visus atbilstošos pasākumus sieviešu diskriminācijas izskaušanai, lai nodrošinātu viņām vienlīdzīgas tiesības ar vīriešiem izglītības jomā un jo īpaši, pamatojoties uz vīriešu un sieviešu līdztiesību, nodrošinātu:

h) tādas specifiskas izglītojošas informācijas pieejamību, kas sekmē ģimenes veselību un labklājību, tostarp tādas informācijas un konsultāciju pieejamību, kas attiecas uz ģimenes plānošanu.”

Cilvēks ir *homo duplex*- dzimumattiecības var skatīt kā personas bioloģiskās dabas izpausmi, proti, no dzimumdziņu un instinktu skatu punkta, bet var skatīt arī kā kultūras daļu, kurā cilvēks atbildīgi stājas dzimumattiecībās, apzinoties un cienot savu ķermeni, brīvību un uzņemoties atbildību par savu rīcību.

SANTA DREIMANE, LU Izglītības zinātņu un psiholoģijas fakultātes Pedagoģijas zinātniskā institūta direktore

Labdien! Es vēlos uz šo tēmu mazliet paraudzīties no zinātniskā aspekta. Pedagoģijas zinātniskais institūts pēc savas būtības veicina pētniecības darbu dažādās pedagoģijas zinātnes nozarēs un arī citās ar izglītību saistītās jomās, kā arī ļauj realizēt pētniekiem akadēmisko brīvību pētījumu ietvaros. Šis konkrētais projekts tāpat izzina un analizē jaunākās zinātniskās atziņas par dzimumaudzināšanas pieejām un dzimumaudzināšanas pratību sekmēšanai, kas ir diskusiju avots jau sen. Zinātniski pētījumi par šo tēmu līdz šim ir salīdzinoši maz veikti, līdz ar to šis ir būtisks pieaugums izglītības zinātņu pētījumiem, kā arī tēmas izpratnes veicināšanai Latvijas sabiedrībā no dažādiem skatupunktiem. Ļoti ceru, ka šis būs arī kā pamats tālākiem pētījumiem.

Vēlos uzsvērt, ka būtiski ir sadarbība ar sabiedrību, lai neveidotos plaisa starp sabiedrības vajadzībām, vēlmēm un to, ko pētnieki piedāvā. Iespējams, ka esat, piemēram, pamanījuši situācijas, ka pilsētu parkos pilsētu arhitekti izveidojuši ļoti skaistus celiņus, bet reālā situācija ir tāda, ka citās zālāja trajektorijās parādās citas izmīdītas taciņas, un tas parāda reālo cilvēku plūsmu. Līdzīgi ir arī zinātnē. Ir būtiski, ka pētījumi par sabiedrībā svarīgām tēmām tiek veikti sadarbībā ar mērķgrupām. Šī pētījumā ietvaros ir iesaistīti vairāk kā tūkstoši pedagogi un vecāki, lai izpētītu viņu izpratni, vajadzības ģimenes vērtībās balstītas dzimumaudzināšanas jomā Latvijas izglītības sistēmā. Apkopojot arī starptautiskās prakses piemērus izstrādāta teorijas un empīrijas vienotībā veidota koncepcija, politikas ieteikumi kā rīks ģimenes veidošanas pratības attīstībai.

Vēlos akcentēt arī starptautisko sadarbību, kas ir nozīmīga un vairo labās prakses pārnesi. Man ir prieks, ka ir klātesoši kolēģi no Narravas universitātes Spānijā, kuri gatavi dalīties savā pieredzē. Liels paldies projekta īstenotājiem, komandai par šī projekta realizēšanu!

Granta projektu “Ģimenes veidošanas vērtībās balstītas tikumiskās dzimumaudzināšanas veicināšana Latvijas izglītības sistēmā” nr. LU-BA-PA-2024/1-0011 finansē Atveseļošanas un noturības mehānisma atbalstīts projekts “Latvijas Universitātes iekšēja un ārēja konsolidācija” (Nr. 5.2.1.1.i.0/2/24/I/CFLA/007).

LATVIJAS
UNIVERSITĀTE

Holistiska dzimumaudzināšana
ģimenes veidošanas pratībai